

Međunarodna organizacija „Liječnici bez granica“

Ivan Popek

Zavod za javno zdravstvo Sisačko –moslavačke županije

Ključne riječi: humanitarni rad, međunarodno djelovanje, zemlje u razvoju, medicinska pomoć

U svijetu postoji više različitih organizacija čija je glavna karakteristika humanitarni rad. Liječnici bez granica (franc. Medicines Sans Frontiers, akronim MSF) je jedna od najpoznatijih organizacija takvog tipa koja je stekla svjetski ugled i priznanje. Od vremena svog osnivanja 1971. godine do danas, organizacija je izrasla u pokret koji pomaže ugroženim skupinama ljudi širom svijeta te u svojem radu isprepliće djelovanje na različitim razinama -od lokalne pa do međunarodne razine. To je međunarodna, humanitarna i nevladina organizacija čije se sjedište nalazi u Ženevi, a svoja predstavništva ima u 28 država. Poznata je po svojim projektima u ratom zahvaćenim područjima i zemljama u razvoju koje se suočavaju s endemskim oboljenjima. Djeluje u više od 80 različitih zemalja u kojima pruža medicinsku pomoć žrtvama oružanih sukoba, epidemija i žrtvama prirodnih ili ljudskim faktorom izazvanih katastrofa. (5)

Organizaciju je 1971. godine u Parizu osnovala grupa francuskih liječnika koji su osobno svjedočili prikazima humanitarnih katastrofa iz pojedinih dijelova svijeta te su, unatoč brojnim opasnostima, odlučili svojim radom doprinjeti ugroženim skupinama ljudi. Jedan od glavnih osnivača bio je francuski liječnik Bernard Kouchner, koji je sa svojih pedeset kolega 1968. godine otputovao u Biafru za vrijeme trajanja građanskog rata. Zajedno su se pridružili radu međunarodne organizacije Crvenog Križa te pružali medicinsku pomoć unesrećenom stanovništvu. Razvoj događaja u Biafri rezultirao je osnivanjem udruge „Emergency Medical and surgical Intervention Group“ (akronim GIMCU). Druga velika humanitarna katastrofa uzrokovana poplavama zbog plimskih valova u Pakistanu, dovela je do osnivanja „French Medical Relief“ (akronim SMF).

Obje navedene organizacije osnovane su s ciljem pružanja medicinske pomoći ljudima kojima je takva skrb nedostupna. Nakon ujedinjenja ovih dviju grupacija 22. prosinca 1971., rođena je organizacija Liječnici bez granica sa Kouchnerom na čelu. (2). Tada je imala 300 članova koji su uglavnom volontirali i sudjelovali u misijama Međunarodnog Crvenog križa i

organizacijama „Save the children“ i „Order of Malta“. (1)U Parizu je 1972.godine pod vodstvom liječnika volontera i novinara medicinskog lista „Tonus“, osnovano sjedište organizacije, financirano donacijama francuskih liječnika. Otada su počeli samostalno organizirati misije. Prva misija bila je u Nikaragvi 1972. nakon razornog potresa, a dvije godine iza toga u Hondurasu nakon snažnog uragana. Važan korak dogodio se 1976.godine kad je agencija za oglašavanje „Eleutra“ organizirala besplatnu kampanju koja je pridonjela skretanju pozornosti francuske nacije na ovu organizaciju i pridonjela povećanju priljeva donacija. (1) Organizacija je tokom vremena svoja predstavništva proširila u razne zemlje diljem svijeta.

Područje rada organizacije

Liječnici bez granica djeluju u više od 80 različitih zemalja gdje stanovništvu pružaju primarnu zdravstvenu zaštitu, obavljaju operativne zahvate, provode kampanje cijepljenja, osposobljavaju bolnice i ambulante, provode razne sanitarne i prehrambene programe, obučavaju lokalno stanovništvo, rade na prevenciji i liječenju pothranjenosti, provode zaštitu mentalnog zdravlja. Najveća je nezavisna međunarodna organizacija koja pruža humanitarnu pomoć te svake godine nekoliko tisuća liječnika, medicinskih sestara, sanitarnih stručnjaka i drugog medicinskog i nemedicinskog osoblja odlazi na različite zadatke širom svijeta. (3) Od njih se očekuje da na određenom zadatku u kontinuitetu provedu 9-12 mjeseci. Liječnici (kirurzi ,anesteziozozi, ginekolozi) imaju pravo skratiti svoj rad na 1 do 3 mjeseca zbog teške prirode posla i velike odgovornosti. Organizacija ima i stručnjake koji pružaju psihološku pomoć osoblju koje odlazi ili se vraća iz misija te im nastoji na taj način pružiti potporu.(6)

MSF se temelji na humanitarnim principima medicinske etike i nepristranosti. Polje rada kojima se bave uključuje pružanje medicinske pomoći izbjeglicama i prognanicima koji su žrtve ratova ili prirodnih katastrofa. Također djeluju u dijelovima svijeta zahvaćenim epidemijama, siromaštvom i glađu. Osim toga, ona nudi pomoć svima onima kojima je medicinska njega uskraćena ili teško dostupna zbog geografske udaljenosti, siromaštva ili etničke, političke i bilo koje druge marginalizacije. Zagovaraju ideju da i siromašni ljudi zaslužuju kvalitetnu medicinsku zaštitu te streme ka tome da takvoj populaciji pruže najbolju moguću skrb. Posvećeni su podizanju kvalitete medicinske skrbi ljudima koji se nalaze u kriznim područjima, bez obzira na rasu, religiju ili političko opredjeljenje. Pokušavaju se izboriti za napredniju dijagnostiku i liječenje bolesti koje su glavni uzrok siromaštva. (5)

Područje rada kojim se MSF bavi je liječenje i prevencija AIDS-a, tuberkuloze i malarije. U prošlom desetljeću, uključili su se u liječenje razornih pandemija AIDS-a i tuberkuloze koja je glavni uzrok smrti u oboljelih od AIDS-a.

Rade na kontroli i sprečavanju širenja epidemije zaraznih bolesti (kolera, ospice i meningitis) te endemskih zaraznih bolesti (kala azar, bolest spavanja, Chagasova bolest).(5) Zadnjih godina, intervenirali su u suzbijanju epidemije ospica u nekoliko afričkih država, denge u Hondurasu, kala azar-a u južnom Sudanu i epidemije kolere na Haitiju. Osim toga, djelatnici rade na bolničkoj i dispanzerskoj rehabilitaciji, u programima cijepljenja, u projektima vodoopskrbe, u provođenju zdravstvenih mjera u udaljenim centrima za zdravstvenu zaštitu i sirotinjskim četvrtima, te se također brinu za osposobljavanje mjesnoga medicinskog osoblja. Procijenjeno je da su u 2012. timovi izvršili 8.3 milijuna pregleda, 185 000 poroda, a 1.6 milijuna ljudi liječeno je od malarije. Ukupno je 284 000 ljudi oboljelih od AIDS-a dobilo antiretrovirusnu terapiju, izvedeno je 78 000 kirurških operacija, a 690 000 djece cijepljeno je protiv ospica. Procijenjeno je kako 195 milijuna djece širom svijeta pati od pothranjenosti, a 90% njih živi u subsaharskoj Africi i južnoj Aziji. Broj umrle djece ispod 5 godina u svijetu iznosi 8 milijuna, a uzrok trećine od tog broja je pothranjenost. Kroz 2012. timovi organizacije su pružili medicinsku skrb broju od 350 000 teško i srednje teško pothranjene djece sa područja Afrike i Azije.(6) Svoj posao obavljaju poštujući pravila medicinske etike u posebno je važno da se osigura skrb bez uzrokovanja štete pojedincima ili grupi. Nastoje uspostaviti međusobno povjerenje sa pacijentima, poštivati njihovu autonomiju te omogućiti pravo na informirani pristanak. Prema pacijentima se nastoji postupati dostojanstveno i poštivati njihova kulturološka i religijska uvjerenja. Sukladno tim principima, nastoji se osigurati visokokvalitetna medicinska skrb svim pacijentima.(6)

MSF nastoji zadržati političku neutralnost kada se nalazi u području zahvaćenim ratom te pokušava osigurati skrb svim žrtvama kojima je pomoć potrebna bez obzira na rasu, porijeklo i političko opredjeljenje. Prioritet se daje onima koji su u najvećoj i neposrednoj opasnosti. Odluke nisu bazirane na političkim, ekonomskim ili religijskim interesima. Nastoje se ne priklanjati niti jednoj strani niti raditi bilo kakve intervencije na zahtjev vlada zaraćenih strana. Odlučivanje za pomaganjem bilo kojoj zemlji koju je zahvatila kriza bazira se na nezavisnoj procjeni organizacije o potrebama populacije. Nastoje provesti vlastite evaluacije medicinskih potreba, osposobiti slobodan pristup stanovništvu te imati pod kontrolom podatke o pruženoj pomoći. (6)

Jedno od osnovnih načela za kojima se povodi organizacija je svjedočenje. Zbog svoje neutralnosti i univerzalnog značenja, liječnicima je dopušteno ostati u onim zonama koje su

ponakad prisiljeni napustiti novinari te ostale skupine koje se bore za ljudska prava. (4) Nalazeći se u zabačenim mjestima kako bi pomogle žrtvama humanitarnih katastrofa, timovi MSF-a direktno svjedoče o ekstremnoj bijedi, nasilju i ljudskoj patnji. Kroz medije nastoje skrenuti pozornost javnosti na krizne događaje i teže podizanju svijesti o takvim situacijama. Trend globalizacije i brisanje granica omogućili su liječnicima da se uključe u rješavanje brojnih problema u siromašnim zemljama diljem svijeta. Djelatnici MSF-a obraćaju se prekršiteljima osnovnih ljudskih prava te javno progovaraju o ugroženim skupinama i suprotstavljaju se odgovornim tijelima vršeći na njih pritisak objavljivanjem svojih svjedočanstava i mobiliziranjem međunarodne zajednice. Takvim djelovanjem razlikuju se od ostalih neutralnih organizacija kao što je Crveni križ i UN organizacije. Timovi na terenu su u neprestanim pregovorima sa lokalnim vlastima, zaraćenim stranama i drugim agencijama za pomoć u nastojanju da pojačaju mogućnosti svoga djelovanja. Zbog svega navedenog, organizacija je osvojila Nobelovu nagradu za mir 1999.godine. (6) Organizacija uz pomoć medija također pokušava motivirati javnost i podići svijest u borbi protiv endemskih bolesti, a novac dobiven osvajanjem Nobelove nagrade uložili su u istraživanje i razvijanje lijekova protiv malarije i ostalih endemskih bolesti. Kroz partnerstvo sa Inicijativom za lijekove i endemske bolesti, uspjeli su poraditi na snižavanju cijene za lijekove protiv AIDS-a.(5)

Članovi se nastoje baviti i istraživačkim radom te prikupljaju, analiziraju i sortiraju medicinske i socioekonomske podatke o pacijentima: demografske podatke, podatke o prihodima pacijenata, stopi izlječenja, smrtnosti, ishodima liječenja, specifičnosti i osjetljivosti dijagnostičkih testova, štetnosti povezanih sa lijekovima, dužini hospitalizacije, procjeni mentalnog zdravlja, potrošnji itd. Istraživanja se rade kako bi potpomogli i unaprijedili svoj medicinski rad. Budući da su uvjeti u kojima timovi rade nekonvencionalni, teško je prikupiti visokokvalitetne podatke za objavu radova u recenziranim časopisima. Unatoč tome, MSF je objavio više od 50 članaka u 2008. i više od 175 između 2006. i 2008. Najveći udio istraživanja bio je o HIV/AIDS i malariji. (6)

Način financiranja

Svoju nezavisnost i neutralnost uspjeli su održati svojim načelom neprofitne organizacije i činjenicom da samo mali dio izvora njihovih prihoda dolazi od državnih vlasti. Kako bi spriječila moguće kompromitacije ili manipulacije od trećih strana na svoj rad, organizacija nastoji osigurati većinu sredstava kroz izravna i dobrovoljna davanja šire javnosti. Na taj način osigurava svoju samostalnost i nezavisnost i ravnopravan pristup humanitarnoj pomoći. Više od 4.5 milijuna individualnih donora diljem svijeta osiguravaju 90% financijskog fonda,

dok donacije vlada i korporacija osiguravaju ostatak. Na taj način se formira budžet koji godišnje iznosi oko 400 milijuna američkih dolara. (5) U zemljama gdje zdravstvena zaštita nije osigurana u zadovoljavajućoj mjeri nastoji uspostaviti suradnju s vlastima (ministarstvom zdravstva). Izbjegavaju se donacije kojima bi se ugrozila neutralnost. U pravilu ne prima novac farmaceutskih niti biotehnoloških tvrtki, kao niti donacije industrije alkohola, duhanske industrije te industrije oružja. Međutim, veza između velikih kompanija i ove organizacije ne mora baš uvijek biti u sukobu interesa, a primjer za to je suradnja sa velikom farmaceutskom tvrtkom Sanofi- Aventis koja proizvodi lijek za suzbijanje malarije. Prema podacima Svjetske zdravstvene organizacije u 2012. godini zabilježeno je 219 milijuna slučajeva oboljelih od malarije koja se najčešće javlja u vrlo siromašnim područjima subsaharske Afrike. O prihodima i rashodima financijskih sredstava se vodi posebna kontrola, a financijski izvještaji su dostupni javnosti te je rad organizacije je transparentan. Više od 80% prihoda odlazi na humanitarne aktivnosti, a preostalih 20% se troši na administraciju i ulaže u daljnje prikupljanje financijskih sredstava. Uvijek nastoje imati „crni fond“, odnosno sredstva koja bi im mogla zatrebati u slučaju iznenadnih kriznih situacija kako ne bi trebali čekati intervenciju donatora.(6) Budući da je angažman organizacije „Liječnici bez granica“ veoma opsežan, nije iznenađenje kako ona postaje jedna od vodećih organizacija koja pruža pomoć devastiranim zemljama i ljudima u nevolji.

Zahvaljujući sve većem fenomenu globalizacije, od vremena svoga osnivanja izrasla je u subjekt koji dopire gotovo do svakog kuta u svijetu. Dokazuje kako se protiv gladi, razaranja, bolesti i brojnih drugih problema može istovremeno boriti na više razina, od one lokalne pa do međunarodne te međusobnom suradnjom i komunikacijom osigurati brzu i efektivnu pomoć onima kojima je najviše potrebna.

Literatura:

1. Dorozynski, Alexander. Medicines Sans Frontieres: 20 years old. British Medical Journal. Dec., 1991: 1591(2).
2. Marc A. Shampo, Robert A. Kyle, Bernard Jkouchner – Founder of Doctors Without Borders , Mayo Clinic, Rochester, 2011.
3. Yun Oliver, Editing and Publishing Humanitarian Medical Research for Doctors Without Borders.2009.
4. Schreiber, David and Roxanne Young. "For What Purpose?" The Journal of the American Medical Association 283.1 (2000): 18.
5. Wikipedia. http://en.wikipedia.org/wiki/M%C3%A9decins_Sans_Fronti%C3%A8res
6. Doctors without borders. <http://www.doctorswithoutborders.org/>